

Читайте, гитайте, і гужоту наугайтесь, і свого не цурайтесь. / Т Шевченка

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

№ 5-6
(1021-1022)
Лютий
2021 року

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА

ПОЕТЕСА, ЯКА СТАЛА СИМВОЛОМ НЕЗЛАМНОСТІ УКРАЇНИ

Світоч української культури, письменниця, фольклористка, ініціаторка українського феміністського руху, геніальна українка, відома всьому світові як Леся Українка (справжнє ім'я – Лариса Петрівна Косач, у шлюбі – Косач-Квітка) народилась 13 (25) лютого 1871 у Звягелі (нині Новоград-Волинський).

Дитячі роки її припали на 70-80 рр. XIX століття і пройшли на Волині: у Новограді-Волинському, Луцьку, у селі Колодяжному, що під Ковелем. Родина Косачів створила унікальний український творчий осередок, який часто відвідували та влаштовували вечори і домашні концерти творчі люди, духовно близькі родині особистості: письменники, художники, музиканти... В цьому середовищі Лариса Косач мала винятково сприятливі умови для становлення вродженого мистецького хисту до літератури, розвитку музичної та художньої творчості.

Родина Косачів була прекрасно освіченою, мала широке коло творчих інтересів: мати, Ольга Петрівна Драгоманова-Косач – дворянського роду, поетеса й дитяча письменниця (псевдонім Олена Пчілка). Вона була активісткою українського жіночого руху, видавала альманахи «Перший вінок», займалась усебічною освітою власних дітей, підтримкою творчості надзвичайно обдарованої доньки – Лариси Косач (приватні педагоги, публікації, подорожі) і виховувала Лесю сильною людиною, без надмірного виявлення почуттів. Батько, Петро Антонович Косач – високоосвічений поміщик (який дуже любив літературу і живопис), дійсний статський радник, повітовий маршалок. Дядько, Михайло Драгоманов – учений, громадський діяч; перед вимушеною еміграцією до Франції та Болгарії співпрацював / з Іваном Франком. Сприяв формуванню особистості Лесі згідно зі своїми соціалістичними переконаннями (які вона незаперечно переросла), ідеалами служіння Батьківщині, допомагав їй як літературний

критик і фольклорист. Леся Косач мала старшого брата Михайла та молодших – Ольгу, Оксану, Миколу та Ізидору Косачів.

Перші подорожі до Києва і знайомства з родиною Михайла Драгоманова, перші неймовірні оповіді про лісову дівчину на ім'я Мавка, дитячі враження від дивовижної історії дівчини, яка стане в подальшому ключовою фігурою у безсмертному творі Лесі Українки «Лісова пісня». Вона ділилася своїми спогадами про те, що «жаборицькі пісні, казки, різні повір'я, звичаї, купальські, жнив'яні історії» вплинули на її творчий розвиток.

...У листопаді 1878 року наказом міністерства внутрішніх справ Петра Косача перевели на роботу до Луцька. У сімейному щоденнику Косачів записали, що «батька нашого переведено з обжитого місця, щоб покарати за його «українофільство» та за побачення, під час подорожі до Парижа на виставку 1878 року, з емігрантом, батьковим другом, а материним братом Михайлом Петровичем Драгомановим». Навесні 1879 року Петро Косач перевозить із села Колодяжного до Луцька всю родину. У березні улюблену «тітку Єлю» – Олену Косач заарештовано за участь у замаху на шефа жандармів; пізніше її вислано в Олонецьку губернію, а далі заслано до Сибіру на 5 років (тепер до Тюменської обл.). Леся Косач, вражена цією страшною звісткою, пише свою першу поезію – «Надія» і по дитячому робить спробу викласти у віршованій формі свої збентежені почуття з приводу цих подій та інших негараздів з Косачами-Шимановськими, які почали переслідувати родину. За переказами, дівчинка написала вірш під старим ясенем біля в'їзної вежі, що веде до замку Любарта у Луцьку, який нині лучани іменують Лесиним.

Маленькою Лариса Косач була надзвичайно здібною і кмітливою, – дівчинка навчилась читати вже в чотири роки, шестилітньою вона

майстерно вишивала, а в дев'ять років пробує своє поетичне перо.

У січні 1881 р., під час святкування Водохреща десятилітня Лариса сильно застудилася, що призвело в подальшому до тяжкого захворювання – туберкульозу кісток і суглобів.

У Києві Михайло й Лариса Косачі почали вчитись за програмою чоловічої гімназії. Лариса бере уроки гри на фортепіано у Ольги О'Коннор, яка була дружиною композитора Миколи Лисенка. На початку травня 1882 року Косачі переїзять в село Колодяжне, що стає їхнім постійним місцем проживання. Там Леся відчувала силу духу простого люду – селян, що сприяло її формуванню як активної особистості. В родинному щоденнику писали: «...Сім'я перебувала в дуже гарних стосунках із селянами, всі ми, в тому числі й Леся, може, ще більше, ніж хто, мали з колодяженцями не лише знайомих, а й приятелів і товаришок, і товаришів, тому весь їх побут дуже скоро став нам відомим, а далі й рідним».

Змалку Лариса захоплювалася мистецтвом, мала неабиякий хист до музики, гри на фортепіано. На жаль, хвороба прикувала її ще дівчинкою до ліжка, тож відомої піаністки з неї не вийшло. Якби не хвороба, невідомо, чи не стала б Леся геніальним композитором...

...А тим часом Лариса з Михайлом живуть у Києві, вчать у приватних вчителів, зокрема вивчають іноземні мови: грецьку і латину. Влітку 1883 року у Лариси діагностували туберкульоз кісток, у жовтні професор Олександр Рінек прооперував їй ліву руку, видалив кістки, уражені патологічним процесом. У грудні Лариса повертається з Києва до Колодяжного, стан здоров'я поліпшується. З допомогою матері дівчина вивчає французьку і німецьку мови, що дає змогу пізнавати скарби національних культур інших народів.

Рідною домівкою Лариса Косач вважала Колодяжне на Волині, із яким пов'язані спогади дитинства і

юності. Разом із сільськими дітками вона бігала зустрічати череду, купатися в озері, потай від батьків тікала до лісу, сподіваючись зустріти мавку. Запам'ятовувала місцеві легенди й забобони. Заступалася за селян перед батьком, коли сусідська худоба завдавала школи посівам. Сюди, до Колодяжного, поетеса з радістю поверталася із далеких подорожей та занурювалася в домашні клопоти: разом із рідними збирала в садку ягоди і фрукти, варила варення, шукала нові рецепти заготовок на зиму тощо. Але були періоди, коли поетка в сільському будинку була прикута до ліжка через хворобу, лежала із загіпсованою ногою – за виразом Лесі, у «ліпких кайданах».

Уже з 13 років Лариса активно поринає у нові поетичні творіння та творчі пошуки життєвих сенсів. Вона за підтримки мами на сторінках галицьких україномовних видань публікує великі та малі вірші. У 1884 році надруковано вірші дівчини; «Конвалія», «Сафо», «Літо краснее минуло» й ін., з'являється її літературний псевдонім: Леся Українка. Свій псевдонім Лариса Косач запозичила в дядька – Михайла Драгоманова. Він підписувався як «Українець». А оскільки Леся дуже любила свого дядька і захоплювалася ним, то вирішила в чомусь бути схожою на нього. Отже, псевдонім «Українка» з'явився на основі дитячої наївності та палкої любові до дядька, і в історію Лариса Косач увійшла саме як Українка. А Лесею її лагідно називали в сім'ї, тож не дивно, що тверде «Лариса» вона замінила на тендітне та ніжне «Леся».

У Нечимному (урочище біля села Скулин у Ковельському районі) Леся Українка була лише три дні та дві ночі в 13-річному віці. Тут вона гостювала в дядька Лева Скулинського, який мав в урочищі літню хатину, якою користувався, аби випасати худобу. Дядько

Далі – на стор. 2

До 150-річчя Лесі Українки

Закінчення.

Початок на стор. 1

Лев знав дуже багато легенд і переповідав їх малій Лесі. Цього часу вистачило письменниці, аби набратися вражень і згодом відтворити їх у «Лісовій пісні». Місцеві жителі подекуди, що у Скулинському лісі живуть привиди і вряди-годи лякають туристів, які ризикнули ночувати тут. Тож, можливо, лісовики і мавки з «Лісової пісні» не такі вже й вигадані...

Леся розвивала й свій художній хист, відвідуючи уроки у Київській рисувальній школі Олександра Мурашка.

Для молодших сестричок 19-річна дівчина написала підручник «Стародавня історія східних народів», який, до речі, видано вперше в друкарні м. Катеринослава у 1918 році. А її полімовність сприяла перекладацькій діяльності (Леся перекладала твори іноземних авторів на українську мову: зі слов'янських (російська, польська, болгарська), європейських (англійська, німецька, французька, італійська, шведська, іспанська, давньогрецька, латина), а також з грузинської мови. Вона перекладала українською твори Миколи Гоголя, Івана Тургенєва, Адама Міцкевича, Марії Конопніцької, Генріха Гайне, Віктора Гюго, Джонатана Свіфта, Вільяма Шекспіра, Джорджа Байрона, Жорж Санд, Аду Негрі, Гергарта Гауптмана, Моріса Метерлінка, Гомера.

На становлення і творчий розвиток Лесі Українки впливали наукові світила українства і громадські діячі цього періоду: Михайло Драгоманов, Володимир Антонович, Михайло Старицький, Микола Лисенко, Максим Ковалевський. Її життя і творчість були пов'язані зі створенням літературного молодіжного гуртка «Плеяда».

Леся Українка – одна із найвідоміших українок. Вона працювала в жанрах ліричної поезії, епосу, драми, публіцистики, сприяла розвитку української драматичної поеми та фольклористики. Активна учасниця українського національного і жіночого рухів.

Хворобливу і тендітну Лесю український письменник Іван Франко назвав «єдиним мужчиною в нашому письменстві»...

Леся Українка ввела в нашу мову такі нові слова як «напровесні» та «промінь». І якщо перше ще можна

зрозуміти як літературний неологізм, то друге – це ж уже навіть науковий термін. А Олена Пчілка, мати Лесі, дала життя означенню, без якого просто неможливо уявити нинішній мовний запас – слову «мистецтво». З її легкої руки в нашій мові прижилися також «переможець», «палкий» та інші слова.

До переліку визначної української національної спадщини відносять збірки Лесиних поезій «На крилах пісень», «Думи і мрії», «Відгуки», «Давня казка», «Одно слово», драми-поєми: «Касандра», «В катакомбах», «Лісова пісня», «Камінний господар», «Бояриня» та інші.

...В своїх спогадах Лесина сестра Ізидора Косач-Борисова записала, що «в останні роки життя очі Лесі Українки набули надзвичайного блакитного кольору». Цікаво, що до того вони не мали настільки інтенсивного забарвлення. Цей факт насправді дивував усіх, адже очі поетеси були наче неземні... Зберегла фотографія – портрет Лесі Українки – зроблений саме в той період.

Її доля – зразок мужності, боротьби за життя, за справедливість, зразок немеркнучої любові та жертвовності. Померла Леся Українка 19 липня (1 серпня) 1913 року в місті Сурамі, що в Грузії. Їй було лише 42 роки. Лесю Українку поховали на Байковому кладовищі у Києві.

Знаковим є факт існування астероїда, названого на честь української поетеси (його повна назва – 2616 Леся (2616 Lesya). Це астероїд головного поясу, відкритий 28 серпня 1970 року.

Наприкінці XIX століття Леся Українка побувала у нашому місті (на той час – Катеринославі, тепер – Дніпрі) – під час поїздки на лікування до Чорного моря. У Дніпрі та у містах і селах області є чимало вулиць, які носять її ім'я.

Повне зібрання творів Лесі Українки становить 12 томів, які видано в Україні в кінці 80-х років XX ст.

Найперша її збірка «На крилах пісень» побачила світ у березні 1893 року у Львові за сприяння Івана Франка. Наклад книги становив лише 500 примірників.

У 2021 році буде презентовано нове видання зібрання творів Лесі Українки у 14 томах.

Лариса Косач (Леся Українка) – геній української

літератури, яка входить до умовної національної тріади: Шевченко-Франко-Українка.

Пам'ять про видатну доньку України увічнена в назвах населених пунктів, вулиць, скверів, парків, закладів середньої та вищої освіти, бібліотек тощо...

8 лютого 2018 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 2286-VIII «Про відзначення 150-річчя з дня народження Лесі Українки». Відзначення розпочнеться 25 лютого 2021 року на державному рівні. Згідно із постановою Науково-дослідного інституту Волинського (раніше – Східноєвропейського) національного університету імені Лесі Українки відводиться провідна роль в реалізації запланованих державних заходів:

1) використовуючи науково-кадровий потенціал Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України та Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, здійснити підготовку та видання повного зібрання творів Лесі Українки; персональної енциклопедії «Леся Українка»; наукової біографії Лесі Українки; словника мови творів Лесі Українки; репринтного видання з науковими коментарями прижиттєвих поетичних збірок ліро-епічних і драматичних поем Лесі Українки; електронного видання основних періодичних видань, у яких друкувалися твори Лесі Українки; щорічних збірників наукових праць, матеріалів і документів: «Леся Українка і сучасність» та «Леся Українка: доля, культура, епоха»;

2) створити повний бібліографічний словник Лесі Українки, електронний варіант архіву родини Драгоманових-Косачів: Олени Пчілки (Ольги Косач), Михайла Драгоманова, Ольги Косач-Кривинюк, Оксани Косач-Шимановської, Юрія Косача;

3) забезпечити функціонування Науково-дослідного інституту Лесі Українки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Буде проведено урочисті збори в місті Києві, приурочені 150-річчю з дня народження Лесі Українки; проводитимуться екскурсії, пов'язані з життям і творчістю Лесі Українки; створено науково-популярний фільм про життя та творчість Лесі Українки; забезпечено трансляцію радіовистав і показ фільмів за творами

Над інсталяцією працювали фахівці Мар'є-Дмитрівської опорної загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Девладівської сільської ради: Оксана Голосуй (бібліотекар), Оксана Середенко (вчитель технології), Євгенія Радченко (вчитель української мови та літератури) та Наталія Мавдрик (вчитель початкових класів).

Лесі Українки; проведено реконструкцію та розширення площ літературно-меморіального музею Лесі Українки у місті Новоград-Волинському Житомирської області; створено Національний музей Лесі Українки тощо.

Указом Президента України від 29.01.2021 року № 32/2021 «Про відзначення 150-річчя від дня народження Лесі Українки», з метою вшанування пам'яті видатної української письменниці, громадської діячки Лесі Українки, популяризації її творчості, а також з нагоди відзначення у 2021 році 150-річчя від дня народження Лесі Українки окреслено низку заходів, які будуть проведені на державному рівні у поточному 2021 році.

У рамках заходів з відзначення 150-річчя Лесі Українки у закладах освіти Дніпропетровщини рекомендується: написання науководослідницьких робіт; підготовка уроків про життя і творчість Лесі Українки, організація літературних виставок, виховних заходів з популяризації її творів, молодіжних квестів, літературних конкурсів, театральних вистав за її творами тощо.

Для здійснення заходів рекомендуємо до застосування наступні джерела:

1. Про відзначення 150-річчя від дня народження Лесі Українки. Указ Президента України від 29 січня 2021 року № 32/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/322021-36405>

2. Про відзначення 150-річчя з дня народження Лесі Українки. Постанова Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 11, ст.64. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2286-19#Text>

3. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Сайт: <https://vnu.edu.ua/uk/articles/150-richchya-z-dnya-narodzhennya-lesi-ukrayinki-vidznachatimemo-naderzhavnomu-rivni>

4. Леся Українка. 150 років. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=r7uoA0W2T-M>

5. Леся Українка дітям. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qQqRWApSx8A>

6. До 150 річчя з дня народження Лесі Українки. <https://www.youtube.com/watch?v=UuF1Bwjsca0>

7. Запустили брендбук до 150 річчя з дня народження Лесі Українки. URL: <https://shotam.info/zapustily-brendbuk-do-150-richchya-z-dnia-narodzhennia-lesi-ukrainky/>

8. Леся Українка//150 років від Дня народження//Цікаві факти про письменницю. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vw4sdV3k528>

9. До 150-річчя від дня народження Лесі Українки. «І ти колись боролась, мов Ізраїль...». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=y-JeKtPe2Q>

10. Леся Українка 150 років. Давня казка. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5StPyXtOZS8>

11. Обличчя української історії. Леся Українка. URL: <http://lbsadm.gov.ua/press-tsentr/item/8178-25-liutoho-den-narodzhennia-lesi-ukrainky-1871-1913-ukrainskoi-poetsy-ta-hromadskoi-diiachky>

12. Леся Українка. Цікаві та вражаючі факти про життя Поетеси та Генія. URL: <https://pm-lntu.lutsk.ua/2020/02/23/1866/>

13. Леся Українка. Дніпропетровська обласна педагогічна газета «Джерело» № 5-6 (лютий 2021 р.). URL: <https://gdjerele.jimdofree.com/випуски-газети/>

Іван БЕЗЕНА,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарної
освіти Дніпровської
академії неперервної
освіти, кандидат
філософських наук,
доцент

Дмитро ЯВОРНИЦЬКИЙ та Леся УКРАЇНКА: поєднані любов'ю до України

Маючи однакову місію та україноцентричний світогляд, вони мало спілкувалися за життя, але їх знайомство справило на обох велике враження.

До речі, у нашому місті, раніше – Катеринославі, Леся Українка побувала лише один раз проїздом до Криму в червні 1891 року, коли їй виповнилося двадцять, разом із матір'ю Оленою Пчілкою та сестрою Ольгою. Родина Косачів відвідала Кодацький поріг – вже і тоді визначну туристичну локацію краю.

Дмитро Іванович Яворницький був добре знайомий з родиною поетки, листувався з її матір'ю Оленою Пчілкою протягом тривалого часу, а згодом допоміг її сестрі Ользі Косач-Кривинюк отримати роботу в Катеринославі. (За освітою вона була лікарем, і саме Дмитро Іванович допоміг їй влаштуватися в патронажі Катеринославської земської управи у Лощам'янці, де вона проживала разом із чоловіком та маленьким сином майже десять років).

Зліва направо – Оксана Старицька, Леся Українка, Ольга Косач. 1896 рік

Крім цього, Ольга була письменницею, перекладачкою, етнографом, а також, як і Дмитро Яворницький, – активною діячкою Катеринославської Просвіти. Вона гаряче підтримувала будь-яке громадське починання щодо відродження національної культури, була організатором у сільській школі Лощманської Кам'янки ткацької майстерні і гуртка вишивання.

У Катеринославі до молодшої доньки в гості неодноразово приїжджала Олена Пчілка. У вересні 1911 року катеринославська газета «Дніпровські хвилі» повідомляла про приїзд відомої культурної діячки: «На початку цього місяця Катеринославі відвідала відома українська письменниця,

редактор «Рідного краю» Олена Пчілка. Шановна наша письменниця відвідала музей ім. Поля, де з особливою увагою ознайомилася з відділом запорозької старовини, слухала пісні кобзаря Гр. Кожушка, який їй дуже припав до душі. З'їздила на Кайдацький поріг, де на березі оглянула останки колишньої фортеці, побудованої поляками і відбитої у них 1648 р. козаками, а також Кайдацьку дерев'яну церкву, побудовану в стародавньому українському стилі». (Скоріше за все, автором замітки був сам Д. Яворницький).

Олена Пчілка з Лесею Українкою. Крим. 1898 рік

Олена Пчілка допомагала Дмитрові Івановичу організувати «Просвіту» у селі Мануйлівка (нині Амур-Нижньодніпровський район м. Дніпра). Газета «Дніпровські хвилі» на початку 1911 року опублікувала текст листа, в якому О. Пчілка привітала з відкриттям будинку «Просвіти», надіславши книжки і 50 карбованців грошей.

Родина Косачів довго підтримувала дружні і творчі стосунки з громадськими та культурними колами Катеринослава після того, як залишили Лощманську Кам'янку. На сторінках «Рідного краю» Олени Пчілки протягом 1905-1916 рр. друкувалися прозові та поетичні твори катеринославських письменників.

З самою Лесею Українкою Дмитро Іванович познайомився в 1910 році в Єгипті, в маленькому курортному містечку Гелуан, під час подорожі до країн Сходу. Леся Українка в той час жила в пансіонаті на віллі «Continental» і лікувалась. (Останні роки життя Лариси Петрівни проходили на курортах Єгипту та Грузії).

Д. Яворницький мав пораду і рекомендації зупинитись у Лесі Українки від

Михайла Кривинюка, чоловіка Ольги Косач-Кривинюк. Про це ми дізнаємось з листа самої Лесі до родича: «Дорогий Михайле! Вчора був у мене Яворницький, що ледве знайшов мене, бо шукав у пансіоні в Білінської... Тепер він поїхав у горішній Єгипет оглядати тамошні руїни, а на повороті проживе тут з тиждень на нашій віллі для відпочинку. Взагалі тут не часто українця побачиш, а, крім того, він видався мені симпатичним і інтересним чоловіком. Він завзятий дід – лазив і на піраміди, і в піраміди, і де його тільки не носило! Се в 60 літ і з ревматизмом! Ну-ну! Треба з ним ще раз в єгипетський музей поїхати – на «пані з золотим обличчям» подивитись (там є така одна красавиця). А поки що я сиджу грибом і ні куди не рипаюсь» (лист від 15 лютого 1910 року, до М.В. Кривинюка з Гелуана до Києва).

У подарунок від Лесі на спогад про зустріч у Єгипті Д. Яворницький одержав палицю з чорного дерева та спільне фото. (Палиця ця зберігається у Музеї видатних діячів української культури м. Києва).

До речі, в бібліотеці ім. Вернадського зберігається і Путівник по Гелуану з автографом вченого, яким він користувався в Єгипті.

Як вважають літературознавці, саме Д.І. Яворницький своїми цікавими розповідями про козацтво надихнув Лесею Українку до написання довгий час забороненої історичної драматичної поеми «Бояриня». Дійсно, в квітні 1910 року

Леся Українка буквально за три дні створила єдину свою поему, присвячену українській історії Козацької доби. І це не дивно, оскільки Дмитро Іванович був надзвичайним натхненником, умів запалювати в людях любов до рідної історії, і особливо козацтва!

До речі, зміст поеми, в якій засуджується колонізаторська політика царського уряду, був настільки крамольний для імперської Росії, що Леся півтора роки не розповідала про її написання, а потім планувала друк не під власним ім'ям, а криптонімом: «Приїде час на окреме видання, і будуть ініціали доповнені. Приїде час і на визволення, може, навіть скоріше, ніж хто сподівається...». У цьому творі Леся Українка в яскравих образах показала московський терор, поневолення людської особистості, систему доносів, деспотизм влади, національний гніт і жахливу атмосферу несамовитого страху й заляканості, які панували в імперії.

Ця поема за життя поетеси не була надрукована. У 1914 році Олена Пчілка її друкувала частинами в часописі «Рідний край», в якому була головним редактором.

Вдруге, окремою книгою, поема вийшла в Катеринославі у 1918 році. Це взяла на себе сестра Лесі Ольга Косач-Кривинюк, явно зі сприянням впливового культурного діяча краю професора Д.І. Яворницького. (Потім понад шістьдесят років в

Дмитро Яворницький і Леся Українка. Єгипет. 1910 рік

радянський час поема була під забороною до друку).

А також за сприяння Д.І. Яворницького в 1918 році у Катеринославі був надрукований підручник з історії, написаний Лесею Українкою, який вона написала для своєї молодшої сестри Ольги ще у 1890-1891 рр. Тоді він мав назву «Стародавня історія східних народів». У листі до сестри Ольги у жовтні 1911 року Леся Українка вказувала: «Назвати її слід: «Історія давніх народів Сходу. Зложила Леся Українка по Менару, Масперо і інших». Але видання цієї книги сталось вже після уходу з життя видатної поетеси.

Десять років тому, у 2011 році, до 140-річчя з Дня народження Лесі Українки у Меморіальному будинку-музеї Д.І. Яворницького експонувалась унікальна виставка з Волині «Я в серці маю те, що не вмирає» з фондів Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки (філія Волинського краєзнавчого музею).

Це була перша в Дніпрі привозна меморіальна виставка, яка складалася з меморіальних, унікальних світлих, книжок родини Косачів. Саме з цієї події розпочався проект «запрошення в гості» до Садиби Дмитра Яворницького привозних виставок з інших меморіальних музеїв нашої країни (вже відбулись виставки Соломії Крушельницької, Михайла Грушевського, Андрея Шептицького зі Львова).

Яна ТИМОШЕНКО, завідувач Меморіального будинку-музею Д.І. Яворницького у Дніпрі (відділу Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. Яворницького)

Науковці та письменники Дніпра на відкритті привозної виставки до 140-річчя Лесі Українки

«І матимеш у серці те, що не вмирає...»

Тема: Леся Українка – слава донька України

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення. Навичок співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного.

Ні! Я жива! Я буду вічно жити!

Я в серці маю те, що не вмирає.

Обладнання: портрет Лесі Українки, збірки її творів, музичний супровід, <https://youtu.be/665XRW0t9vU>, цеглинка ЛЕГО.

Хід уроку

I. Організація класу

Вчитель. Любі діти, я вітаю вас на нашому уроці. У народі кажуть: нове діло треба починати з хорошим настроєм, з усмішкою, тоді і справа буде доброю. Тому...

Ми – сонечка /емоційне налаштування на урок/
Погляньте у віконечко /вчитель показує на вікно/
Чомусь схвалось сонечко? /знизує плечима/
А ми засвітим сонечко, – /показує на себе/
Таке велике сонечко! /руки в сторони/
Таке веселе сонечко! /усміхається один одному/
Я – сонечко! /показую на себе/
Ми – сонечка! /беруться всі за руки/
Ми – світимося всі! /усміхаються/

II. Актуалізація та мотивація

Вчитель. Ось такі чудові сонечка у нашому класі! А що простягає нам сонечко, чим лагідно воно до нас торкається? (Промінчиками).

І до нас завітало Сонечко. Тільки ж простягне воно нам свої промінчики, – якщо протягом уроку ми плідно працюватимемо, допомагатимемо нашому Сонечку.

Діти, а ви любите читати вірші? А вірші яких авторів вам подобаються найбільше? А як називають авторів, що пишуть вірші?

III. Повідомлення теми уроку

Вчитель. І сьогодні ми з вами ознайомимося з життям славетної поетеси, видатної особистості. Вона була наділена ніжним чутливим серцем, сповнена великої любові до життя, за якого вона зазнала великого горя, бо протягом майже усього життя її переслідувала невиліковна хвороба. Але це не зламало її. Її життя – це мужність, це – краса, це – ніжність! Її ім'я – Леся Українка. У цьому році геніальній доньці українського народу відзначаємо 150 років від дня народження.

Саме тому сьогодні ми присвячуємо їй цей урок!

Тема нашого уроку «Леся Українка – слава донька України».

Зверніть увагу на виставку книг славетної поетеси та письменниці. Це книги з нашої шкільної бібліотеки, які ви завжди можете прочитати.
Вправа «Очікування»

Вчитель. Ви вже не раз чули про Лесю Українку, читали твори. Чого чекаєте від сьогоднішнього уроку? Що хочете почути? Про що дізнатись?

Учні /можливі відповіді/:

– Я хочу більше дізнатись про дитинство.

– А я про те, як склалось її життя.

Урок позакласного читання 3 клас

– Я хочу почути її твори.

– Я хочу дізнатись, як саме вона стала поетесою, що її надихало.

– А я хочу дізнатись, про що писала Леся.

– Я хочу дізнатись, як Леся захворіла, і чому так рано померла.

Вчитель. Наше Сонечко вам усміхнулося і послало Промінчик!

IV. Основна частина уроку.

Вчитель /під звуки музики М. Лисенка «Баркарола» звучить вірш/.

Лесине слово

*Мов дівчина в легкій хустині,
З доброзичливістю привіту,
Ходить слово твоє по Волині,
Ходить слово твоє по світу.
То налетіть конвалії дзвоном,
То струною арфи озветься,
То сяйне виноградним гроном.
То зорею вночі всміхнеться.
Всім воно стає у пригоді,
Хто за друга тебе вважає,
Хто шукає щастя – в народі,
Хто народу добра бажає.
З ним нам легше боротись, жити
І нове життя будувати...
Буде завжди воно служити
Всім, хто вмів тебе шанувати.*

Вчитель. Ці чудові слова про Лесю Українку написав поет Станіслав Тельнюк.

Напередодні учні отримали завдання: I група (дослідники) підготувала розповідь про життєвий шлях Лесі Українки, II група (декламатори) готувала виразне читання поезій Лесі Українки, III група (художники) проілюстрували поезії Лесі Українки.

Тож надаємо слово Дослідникам.

1 учень. Кажуть, коли на світі з'являється нова людина – на небі загоряється нова зірка. 25 лютого 1871 року на небі загорілась дуже яскрава зірочка, тому що в цей день у місті Новоград-Волинську, в сім'ї Косачів, народилася дівчинка, яку назвали Ларисою, а для всього світу вона стала Лесею Українкою. Мама її – відома письменниця Олена Пчілка, батько – юрист.

2 учень: У сім'ї Косачів було шестеро дітей: Михайло, Леся, Ольга, Оксана, Микола, Ізидора. Батьки хотіли, щоб їхні діти навчилися шанувати свій народ, його рідну мову, звичаї. З часом сім'я переїжджає до Луцька, а потім в село Колодяжне. Тут і минуло Лесине дитинство.

3 учень: Читати Лесю почала в 4 роки, п'ятирічною навчилася писати, а в 6 – добре грала на фортепіано. З дитинства цікавилася творчістю українського народу – піснями, казками, легендами.

4 учень: Леся дуже любила свою тітоньку Елю. Мабуть, тому, що саме вона навчила її грати на фортепіано, могла розрадити маленьку Лесю. Дізнавшись про те, що її маленька, ніжна тітонька Еля потрапляє до Сибіру за «вільнодумство», – Леся важко переживала цю подію.

Вночі, коли всі спали, Леся пише вірш, присвячений тітоньці. Назвала цей вірш «Надія».

Вчитель. Вірш «Надія» зараз прочитає учениця з групи «Декламатори». /Учениця читає вірш «Надія»/.

Вчитель. Діти, наше Сонечко послало нам ще кілька Промінчиків, адже ви так старанно готувалися.

5 учень: Взимку 1881 року Лесі виповнилося 9 років і під час свята Водохреща дівчинка промочила ноги в крижаній воді. З того часу вона хворіла на невиліковну хворобу – туберкульозом кісток. Іноді цілий місяць доводилося лежати в гіпсі, а страшний біль пронизував все тіло Лесі, але дівчинка терпіла і, попри страждання, себе читала, писала вірші. Про це вона пише у вірші /читає учениця/:

*Як дитиною, бувало,
Упаду собі на лихо,
То хоч в серце біль дохотив,
Я собі вставала тихо.
Що, болить? – мене питали,
Але я не признавалась –
Я була малою горда, –
Щоб не плакати, я сміялась.*

Коли Лесі виповнилося 13 років, її вірші опублікували у львівському жіночому альманасі «Перший вінок» і в журналі «Дзвіночок».

Вчитель. І ще один Промінчик посилає наше Сонечко для вас!

V. Фізкультхвилинка. Гра «Подоляночка»

Вчитель. І за такий гарний настрій Сонечко дарує нам ще один промінчик.

Вчитель. «Декламатори» та «Художники» готувалися у тандемі. Тому у нашій картинній галереї виставлені роботи до творів, що готували «Декламатори».

Надаємо слово «Декламаторам».

Учень. Улюблена квітка Лесі Українки – конвалія. Тому я підготував цей вірш.

/Учень читає вірш «Конвалія»/.

Учениця. Леся Українка дуже любила природу рідного краю. Тому я підготувала вірш поетеси «На зеленому горбочку» /читає/.

Учень. А я підготував вірш «Мамо, іде вже зима» /читає/.

Вчитель. І ще кілька Промінчиків дарує нам Сонечко.

Вчитель. А зараз надамо слово нашим «Художникам».

«Художники». Ми прочитали вірші Лесі Українки та зробили ілюстрації до них. Пропонуємо відгадати, до яких творів ці ілюстрації? /Учні демонструють свої малюнки/.

Вчитель. І знову наше Сонечко радіє та дарує Промінчик.

Вчитель. Діти, Леся Українка дуже любила музику. Її вірші вельми мелодійні, милозвучні. Тому деякі поезії було покладено на музику. Пропоную вашій увазі твір «Давня весна» (<https://youtu.be/665XRW0t9vU>).

– Які відчуття виникли у вас після прослуховування твору? /Діти відповідають/.

Вчитель. А чи хочете самі поришувати? Об'єднайтеся в групи за кольором цеглинок ЛЕГО, що знаходиться у вас на парті і виконайте вправу «Знайди риму».

1 група

Грає – ... (крає) колише – ... (михіше)
Зима – ... (нема) пташина – ... (дитина)

2 група

Горбочку – ... (садожку) хатинка – ... (дитинка)
Виглядати – ... (мати) засвітило – ... (звеселило)

3 група

Квіти – ... (діти) високим – ... (широким)
Україну – ... (країну) нема – ... (зима)

/Діти виконують завдання в групі, один учень чи учениця захищають свою групову роботу/.

Вчитель. Ви добре попрацювали в команді, тому Сонечко дарує вам ще кілька Промінців.

Вчитель. Надзвичайно скромною була Леся Українка. Вміла розрадити інших і себе. Незадовго до смерті потішила і себе «що ж, і на лежачих світить сонце».

Боротьба і праця – таким був зміст її життя. 1 серпня 1913 року в грузинському місті Сурамі померла Леся Українка – велика поетеса України. Тіло Лесі перевезли до Києва і поховали на Байковому кладовищі. Устами героїні «Лісової пісні» Леся Українка стверджує «Ні, я жива! Я буду вічно жити! Я в серці маю те, що не вмирає!».

VI. Підсумок уроку.

Вчитель. Ось наше Сонечко подарувало нам свої лагідні Промінці. Вони зіграють і нас, живих, і світять на тих, кого з нами вже немає.

А ви уявляєте, що слова «промінь» в українській мові не було. Його започаткувала саме Леся Українка. Ось такі цікаві наші Промінчики!

Чи справдилися ваші очікування? Чи сподобалося вам сьогодні працювати на уроці? Якщо «так» – візьміть зелену цеглинку ЛЕГО. Якщо «не зовсім» – жовту цеглинку. Якщо «ні» – червону цеглинку.

А тепер складемо із ваших цеглинок пірамідку вражень.

Вчитель. Наш урок закінчено. Бажаю всім гарного настрою.

Валентина ПУСТОВА,
спеціаліст вищої категорії,
вчителька початкових класів
Чаплинської філії І-ІІ ступенів
Чаплинської середньої
загальноосвітньої опорної
школи Дубовиківської ОТГ
Васильківського району

«НА КРИЛАХ ЛЕСИНИХ ПІСЕНЬ»

Розробка тематичного уроку до 150-річчя від дня народження Лесі Українки (5-6 клас)

Тема. Леся Українка. Роль родини у вихованні талановитої особистості. Глибина поезій Лесі Українки та їхній зв'язок із сьогоденням.

Мета: поглибити знання учнів про геніальну поетку Лесю Українку, роль родини у формуванні світогляду її особистості; ознайомити з поезіями, які відображають сьогодення; навчитись виразно читати поезію колективно; виховувати почуття любові до Батьківщини, родини, формувати сильні риси характеру.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Лесі Українки, тематичне відео з українських ресурсів, бездротовий мікрофон / диктофон, роздрукована вірша зі збірки «На крилах пісень» (по 1 – на парту), лірична класична / українська музика (mp3-файл).

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

Добрий день, любі діти! У цей морозний лютневий день нам не вистачає дружнього тепла, а тому давайте зігріємо одне одного усмішками. Я передаю свою усмішку вам, а ви – ланцюжком, одне одному. Нехай нам неодмінно стане тепліше, і усмішка кожного повернеться до мене!

Сьогодні маємо непростий урок. Ми поговоримо про талановиту людину, яка, попри невиліковну хворобу, що тривала протягом 30

років, стала світlichem української літератури. Наша гостя – Лариса Петрівна Косач, у літературі znana як Леся Українка.

II. Повідомлення теми та мети уроку

Запис дати і теми уроку на дошці та в зошитах.

III. Актуалізація опорних знань

Від дитинства батьки Лесі Українки прищеплювали їй любов та повагу до Батьківщини, зокрема до культури України, символики, слова. Пишаючись своїм походженням, традиціями та культурою країни, згодом маленька Лариса обрала собі відповідний псевдонім – Леся Українка.

IV. Сприйняття та засвоєння матеріалу

Для знайомства з Лесею Українкою пропоную переглянути невеличкий відеосюжет: <https://https://youtu.be/vbmrp1jrGqY>

Ви переглянули відеосюжет; а деякі учні до сьогоднішнього уроку погодились навіть перевтілитись у найголовніших людей у житті Лесі Українки. Тож, запитайте їх...

Виступ учнів від імені родичів Лесі Українки (підготовлений заздалегідь)

Учень 1. Я – Петро Косач, батько Лесі Українки. Я дуже люблю своїх дітей. Пам'ятаю, коли Леся була немовлям, я взяв відпустку, щоб проводити з нею більше часу, піклуватись та

в її вихованні не прогавити жодної миті! А коли Леся піросла, я був першим, кому вона читала свої перші поезії, тому вирішив, що освіта їй конче необхідна і сприяв її навчанню.

Учениця 2. Я – Олена Пчілка, письменниця, перекладачка і мати Лариси Косач. З дитинства я навчала Лесю перекладати, вивчала з нею фольклор, шукала для доньки домашніх учителів, щоб Леся не ходила до школи. «Навіщо?» – питаєте ви. Тому що вважаю, що замість сухої науки, яка викладалась російською мовою, Леся повинна була мати змогу навчатись українською та стати всебічно розвинутою особистістю. Відкрию секрет – це я допомогла їй вибрати псевдонім.

Учень 3. Я – Михайло Драгоманов. Брат Олени Пчілки (Лесиної матері) та хрещений батько Лесі. Я дбав про виховання хрещениці, а тому надсилав для її виховання особливі книги, які б розширювали Лесин світогляд.

Учениця 4. А я сестра батька – Олена Косач. Я та, кому Леся присвятила свій найперший вірш «Надія», написаний у 9 років, адже ми проводили багато часу разом. Я навчила її вишивати та робити українські віночки.

Учитель. Окрім віршів, Леся вмiла грати на фортепіано, але змушена

була припинити своє захоплення через невиліковну хворобу – туберкульоз кісток, що супроводжувався постійним болем, від якого Леся часто плакала, але так, щоб ніхто не бачив – не любила, щоб її жаліли.

V. Узагальнення та систематизація знань

Асоціативний куц.

Давайте разом подумаймо та визначимо ключові риси характеру Лесі Українки, маючи які, вона невтомно створювала ліричні та патріотичні поезії.

(На дошці, навколо портрету Лесі Українки, закріплюємо/записуємо: патріотизм, вдячність, сила духу, відданість, любов тощо).

Ви всі, діти, маєте можливість ознайомитись із поезією Лесі Українки, що називається «Конвалії» / ««Коли втомлюся я життям щоденним...», який, попри те, що був написаний понад 100 років тому, залишається дуже актуальним у всі часи. Наше з вами завдання – не лише прочитати його, але й дати нове життя – озвучити.

Мікрофон

Вірш задалегідь роздрукований із розподіленням рядків для прочитання кожним учнем у класі. За допомогою мікрофону/диктофону кожен долучається до колективного прочитання, запису аудіоверсії під звучання ліричної музики. Обрати вірш можна на власний роз-

суд. Після уроку можна створити відеоверсію за допомогою нескладних онлайн-програм. Наприклад: «Конвалія» (5 клас), або «Коли втомлюся я життям щоденним...» (6 клас) зі збірки «На крилах пісень» – <https://drive.google.com/file/d/1OnqEW95LQEpdv8JrC6Wqr-kNzVW5XuQA/view?usp=sharing>

VI. Підсумки

Молодці, ми всі добре попрацювали, а тепер, за традицією, складемо сенкан до теми нашого уроку. Нагадаю його складові: 1 рядок – іменник, що позначає тему, 2 рядок – два прикметники, які позначають тему, 3 рядок – три дієслова, що розкривають тему, 4 рядок – 4 слова, які пояснюють тему, 5 рядок – синонім до теми.

Сенкан

Українка
Чуйна, сильна
Хворіє, пише, грає
Справжня донька
української землі
Україна

VII. Домашнє завдання.

Ознайомитись з поезіями Лесі Українки зі збірки «На крилах пісень».

VIII. Оцінювання учнів – активних учасників тематичного уроку.

Олена ФЕДІНА,
заступник директора
з навчально-виховної
роботи, учитель
української мови та
літератури, гімназія № 6
м. Кам'янського

Заходи з нагоди ювілею видатної українки

Бібліотека Дніпровської академії неперервної освіти презентує книжкову виставку «Берегиня українського народу»

Літературний вечір-портрет «Я житиму сльозою серед співів: Леся Українка»

Захід для читачів-учнів 8 класів Дніпровського ліцею інформаційних технологій при ДНУ провела Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей

В ефірі Українського радіо Дніпро

З нагоди поважного ювілею Лесі Українки із журналістом радіо Вікторією Сидоренко (в центрі) поспілкувалися (зліва направо): директор обласної бібліотеки для дітей Ольга Прокопович-Ткаченко, завідувач кафедри Академії, доктор філософії, доцент Іван Безена, редактор газети «Джерело» Надія Антоненко, директор обласної бібліотеки для молоді ім. М.Світлова Ольга Матюхіна. Посилання на запис <https://youtu.be/ceKRZ0uvO-A>

Відеоімпровізація спогадів дитинства Лесі Українки

Учні 6 класу з порушенням слуху обласного багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру «Зоряний» інсценували моменти життя Лесі Українки. Посилання на відео <https://www.facebook.com/groups/konkurs.lesya.2021/permalink/3997262176992521/>

Безсмертна Леся Українка

Вік не згине

ваше слово правди

У чистих хвилях Вічної ріки.

Змири гординю,

приклони коліна,

Торкнись душею їхньої строки.

ЧУРАЙ МАРУСЯ,

ЛЕСЯ,

горда ЛІНА –

Богині слова і святі жінки.

В. Ковтуненко ОСАННА

Натхненний співець своєї Батьківщини Леся Українка, яка піднялась у своїй творчій, громадянській і політичній діяльності до висвітлення проблем свого часу, надзвичайно дорого всьому прогресивному людству, що бачить у ній мужнього борця за волю і рівноправність усіх народів. Літературна і громадська діяльність української поетки глибоко національна за своєю формою, вона є прикладом служіння людству. Її поезія і проза перекладені багатьма мовами народів світу і тепер вони служать справі захисту миру і прогресу.

Напередодні 150-річного ювілею Лесі Українки про видатну письменницю створено безліч статей, медіаюніки змагаються між собою в подачі матеріалів, бібліотеки проводять ювілейні заходи... Не пройшли і ми повз цю подію – створили книжкову інсталяцію «Вічна Леся Українка» та інсталяцію-посвяту «Лесина пісня».

Презентуємо найкращі книжки, статті та ілюстрації:

Білоусов Є.В. Лесина пісня. Повість-казка про дитинство та юність Лесі Українки / Є.В. Білоусов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 112 с.

Горянич М. Леся Українка і я: оповідання / Марина Горянич. – Київ: Гамазин, 2011. – 48 с.: іл. (Серія «12 балів»).

Демська-Будзуляк Л. Драма свободи в модернізмі: Пророчі голоси драматургії Лесі Українки; монографія / Леся Демська-Будзуляк. – Київ: Академвидав, 2009. – 184 с.

Льченко О. Олесь Льченко про Леонардо да Вінчі, Карла Ліннея, Жюль Верна, Джона Рокфеллера, Лесю Українку, Вінстона Черчілля: оповідання / Олесь Льченко. – Київ: Грані-Т, 2010. – 96 с.: іл. (Серія «Життя видатних дітей»).

Кармазіна М.С. Леся Українка. Життя як виклик. – Київ: Парлам. вид-во, 2020. – 420 с. – (серія «Славні постаті України»).

Леся Українка. Листи: 1876-1897; Упорядкування Прокіп (Савчук) В.А., передмова Агеевої В.П. – Київ: Комора, 2016. – 512 с.: іл. (Серія «Persona»).

Леся Українка. Лісова пісня. Вибране / Леся Українка. –

Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. – 352 с.

Леся Українка. Лісова пісня. Драматичні поеми. Лірика [Текст] / Леся Українка. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2009. – 384 с.

Мірошніченко Л. Леся Українка. Життя і тексти; Передмова Михайлини Коцюбинської / Лариса Мірошніченко. – Київ: Смолоскип, 2011. – 264 с.

Олена Пчілка. «Золоті дні золотого дитячого віку...»; автобіографічний нарис / О. Пчілка. – Київ: Веселка, 2011. – 79 с.: іл.

Панасенко Т.М. Леся Українка / Т. Панасенко. – Київ: ДОВЖЕНКО БУКС, 2020. – 123 с.

Скрипка Т. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка); Біографічні матеріали. Спогади. Іконографія. Книга 2. / Т. Скрипка. – Київ: Темпора, 2015. – 536 с.

Ушаков Д.О. Видатні українці / Д.О. Ушаков. – Харків: Фактор, 2008. – 200 с.: іл. (серія «Україна. Учора, сьогодні, завтра»).

Чудовим подарунком до ювілею Лесі Українки стали видання Українського інституту книги, а саме дві останні книги із переліку.

Ще цьогогоріч – ювілей «Лісової пісні». До вашої уваги наша маленька інсталяція.

До 150-річчя від дня народження Лесі Українки обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова пропонує краєзнавчі розвідки «І пам'ятає її кроки місто» та «Косачі на Катеринославщині». Зібраний матеріал дозволяє зробити екскурс у події кінця XIX - початку XX століття. Перш за все ці розвідки про родину видатної української письменниці Лесі Українки і її зв'язок з нашим краєм.

Вважається, що сама Леся Українка побувала у нашому місті в 20-річному віці лише раз, 1891 року, проїздом: їхали на відпочинок до Євпаторії. Встигла помилуватися красою порогів Дніпра, які поетеса змалювала потім у своїх творах.

Але вивчаючи життя і творчість Олени Пчілки, мами Лесі Українки, ми знайшли її допис: «Мені доводилось колись раніш, як я була в Катеринославі з дітьми, бачити перший поріг Дніпровський, Кодак,

що лежить верстов за вісім чи десять від Катеринослава. Година була теж неспокійна, але зовсім інша і надзвичайно гарна. То було літом, гарного соняшного дня. Ми приїхали з Катеринослава до Кам'янки, а звідти до Кодака, кіньми.

Але ж якраз, коли підійшли ближче, стояли і дивились на місце давньої козацької твердині, та на Кодацький поріг, що крутив і шумував хвили впоперек усієї річки, – встала грізна година: гриміла громота, замиготіли блискавки, заходили клубки синіх та сивих хмар. Вся картина була така велична й гарна, що здавалась якоюсь дивною декорацією, утвореною рукою невидимого чарівника! Більше я не бачила порогів, але та Кодацька картина загодила мене повік». Тобто, ще дитиною Леся відвідала наше місто і, головне, – Пороги.

27 серпня 1905 року Леся Українка в листі до Б. Грінченка говорить про своє бажання побачитись із земляками, які вертатимуться з Катеринослава.

21 серпня 1907 року вона вирушила в подорож з Києва до Ялти і проїздом побувала в Катеринославі.

Поетка була учасницею «туру вихідного дня», який ініціював Д.І. Яворницький: у суботу на Монастирському острові зранку збиралися шанувальники «екстремального» відпочинку, це були здебільшого представники інтелігенції, і на човнах у супроводі лоцманів відправлялися через пороги аж до Хортиці. Ночували у якомусь селі, а назад поверталися на конях.

Леся познайомилася з Д.І. Яворницьким в єгипетському місті Гелчан: «Взагалі він видався мені симпатичним і інтересним чоловіком... Він завзятий дід –

лазив і на піраміди, і в піраміди, і де його тільки не носило! Се в 60 літ і з ревматизмом! Ну-ну! Треба буде з ним ще раз в єгипетський музей поїхати...».

Не припинявся зв'язок з нашим краєм і далі, оскільки її улюблена сестра Ольга Косач-Кривенюк понад десять років жила і плідно працювала у нашому місті. У Катеринославі О. Косач заснувала українське видавництво «Слово» (вул. Поліцейська, 59, нині – вул. Шевченка), де протягом 1917-1920 років надруковані в її перекладі українською мовою з англійської, французької, чеської – казки та оповідання для дітей Ч. Діккенса, Ш. Перро, Ж. Верна, Р. Кіплінга та інших, а також видані твори українських письменників для дітей Т. Шевченка, І. Франка, І. Манжури, Д. Яворницького, Л. Українки, а ще читанки та підручники. Саме Ользі 16 липня 1913 року Олена Пчілка надсилає телеграму: «Болезнь почек усилилась. Частая рвота. Упадок сил. Кормим искусственно. Делаем всё. Надежды утратили. Квитка здесь. Мама».

Телеграма надійшла із Сурамі, куди виїжджає Ольга, але живою сестру вже не застає.

Запрошуємо вас переглянути наші доробки (<https://youtu.be/zl1C3cabbkc>, <https://youtu.be/W4s2-8ohuqU>); відвідати бібліотеку та взяти участь у віртуальному флешмобі «Слово, моя ти єдина зброє...» та конкурсі на краще читання поезії.

До вашої уваги фільмографія за творами Лесі Українки:

«Камінний господар» (1971), фільм, режисер-постановник Мстислав Дзінджиристий, Українська студія телевізійних

Леся Українка 1871-1913

фільмів (<https://youtu.be/j0TxpCNVmxE>);

«Спокуса Дон Жуана» (1985), фільм за мотивами драми Лесі Українки «Камінний гість», режисери-постановники Василь Левін та Григорій Колтунов, Одеська кіностудія (<https://youtu.be/2Np5-qMfxH4>);

«Кассандра» (1974), фільм-вистава, режисери – Юрій Некрасов, Сергій Сміян. За п'єсою Лесі Українки в постановці Київського академічного українського драматичного театру ім. Івана Франка. Виробництво Укртелефільм (https://youtu.be/0S7_B-IdWIE);

«Лісова пісня» (1961), фільм режисера Віктора Івченка, створений на кіностудії ім. Олександра Довженка 1961 року. Екранізація однойменної драми-фєєрії української письменниці Лесі Українки (<https://youtu.be/bezTjx3MCzk>);

«Лісова пісня. Мавка» (1981), український фільм-казка кіностудії ім. Олександра Довженка. Режисер Юрій Ілленко. Повноцінна україномовна версія станом на 2020 рік ще не знайдена, а у «списках» головного фільмофонду України «Довженко-центру» вказується що у них начебто зберігається лише російськомовна версія фільму;

«Лісова пісня» – короткометражний анімаційний фільм 1976 року Творчого об'єднання художньої мультиплікації студії Київнаукфільм, за російськомовним перекладом М. Ісаковського однойменної п'єси Лесі Українки. Режисер – Алла Грачова (<https://youtu.be/HLoxamr9ido>);

«Блакитна троянда» (1988), двосерійний художній фільм режисера Олега Бійми на студії «Укртелефільм» у 1988 році за мотивами однойменної драми Лесі Українки (<https://toloka.to/t24128>);

«На полі крові. Aceldama» (2001), фільм за мотивами біблійних творів Лесі Українки; режисер-постановник Ярослав Лупій; Одеська кіностудія (<https://youtu.be/C5xIcnkLYRo>).

І буде приємно, якщо молоді люди знайдуть час, щоб прилучитися до класики, і серед багатьох тимчасових проблем сучасного життя встигнуть зануритись у Вічність...

Валентина ВИСОЧИНА,
завідувачка відділу читального залу Дніпропетровської обласної бібліотеки для молоді ім. М. Светлова;
Тетяна ПАРШИНА,
в.о. завідувачки відділу мистецтв ДОБМ

Є люди, як зірки, – горять і світять все життя

(відзначення ювілею видатної письменниці у Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей)

Зіркою такої величини є геніальна українська поетеса Леся Українка. 25 лютого 2021 р. виповнюється 150 років від дня її народження. Ім'я Лесі Українки увійшло у свідомість покоління як символ мужності і стійкості, її творчість – унікальне явище. Талант поетеси

проявився в різноманітних жанрах: ліриці, епосі, драмі, прозі, публіцистиці, багато працювала Леся Українка в царині фольклористики (з її голосу записано 220 народних мелодій). Особливістю творчості Л. Українки є звернення поетеси до живої української сучасності, проблем національної гідності, готовності до боротьби за свободу і незалежність. Літературознавці стверджують: Л. Українка стала першопрохідцем фемінізму, започаткувала нову українську жіночу прозу, сьогодні цю традицію впевнено продовжили Л. Костенко, О. Забужко. Спадщина Л. Українки сприяла піднесенню української літератури до світового рівня.

Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей підготувала та провела низку заходів до ювілея Лесі

Українки. Для того, щоб залучити більше читачів, було організовано онлайн-флешмоб #Читаємо_Лесю. До нього вже долучились понад 50 учасників: дітей, підлітків, бібліотекарів, шанувальників літературного спадку поетеси. Кожен з учасників самостійно обрав віршовані рядки і (записи розміщено

Українки. Для того, щоб залучити більше читачів, було організовано онлайн-флешмоб #Читаємо_Лесю. До нього вже долучились понад 50 учасників: дітей, підлітків, бібліотекарів, шанувальників літературного спадку поетеси. Кожен з учасників самостійно обрав віршовані рядки і (записи розміщено

на сторінці Facebook нашої бібліотеки). У багатьох фрагментах вражає артистизм і душевність декламування ліричних творів. Також проведено такі заходи: виставку-портрет «Видатна донька України»; презентацію «Леся Українка – геніальна жінка, народжена Україною» – для учнів Дніпровського ліцею інформаційних технологій; перегляд фільмів за творами Лесі Українки, відеофільму «Життя і творчість Лесі Українки», відеоознайомство з піснями на слова поетеси «Крізь біль розлук у радість зустріч», літературний вечір «Я житиму сльозою серед співів», щоденна цитата з творів Л. Українки на сторінці бібліотеки «Book Shelf» на Facebook #Леся_Українка150років.

Українки. Для того, щоб залучити більше читачів, було організовано онлайн-флешмоб #Читаємо_Лесю. До нього вже долучились понад 50 учасників: дітей, підлітків, бібліотекарів, шанувальників літературного спадку поетеси. Кожен з учасників самостійно обрав віршовані рядки і (записи розміщено

Під час проведення заходів діти ознайомилися з історією життя Лесі Українки, дізналися про її дитинство, родину, основні етапи її творчості. Наших читачів зацікавили сторінки життя Лесі, – непростого, але яскравого, про її почуття, подорожі, дружбу.

У Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей зібрані цікаві видання про життя і творчість Лесі Українки і, безумовно, її твори різних років видання. Цими книгами можна скористатись всім нашим читачам.

1. Байкеніч, Г. Школа патріота: добірка матеріалів про історичні події та видатних діячів 20-21 ст. в Україні / Ганна Байкеніч, Олена Охрімчук / Позакласний час. – 2019. - № 1. – Школа патріота. – С. 1-48.

2. Вертій, О. З'ясування народних джерел творчості Лесі Українки: наука – школі / Олексій Вертій // Українська мова і література в школі. – 2018. - № 1. – С. 19-23.

3. Виховна робота в школі: лютий: добірка матеріалів // Розкажіть онуку. – 2020. - № 1 (січень). – С. 17-20.

4. Горянич, М. Леся Українка і я: оповідання / М Горянич; іл. Т. Гущина. – К. Гамзін, 2016. – 48 с. 6 іл. – (12 балів).

5. Диба, А. Дещо про щасливу/нещасну жінку Лесю Українку та чоловіків у її житті / Алла Диба // Українська літературна газета. – 2020. - № 6 (27.03). – С. 16-17.

6. Карп'юк, А. Лесині шляхи на Волині / Анатолій Карп'юк // Літературна Україна. – 2017. - № 30 (3.08). – С. 11.

7. Коротич, К. Особливості репрезентації вибачення в листах Лесі Українки / Катерина Коротич // Дивослово. – 2018. - № 4. – С. 43-47.

8. Корсак, І. Творена Талантом. Не позиченим, а власним: то непересічне видання – «Спогади про Лесю

Українку. Том 1» / Іван Корсак // Літературна Україна. – 2017. - № 39 (5.10). – С. 6.

9. Майданій, Т.С. Невідоме про відоме: життєве й мистецьке кредо Лесі Українки / Т.С. Майданій // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2018. - № 13-14. – С. 26-33.

10. Масинзова, Л.О. Леся Українка. Дитинство поетеси, роль родини в її вихованні. Неповторний світ дитинства у поезіях. 6 клас / Л.О. Масинзова // Вивчаємо

Українську мову та літературу. 2018. - № 6. – С. 22-27.

11. Мосорик, Г.М. Видатні особистості на українській гривні: година цікавих повідомлень / Г.М. Мосорик // Шкільний бібліотекар. – 2018. - № 5. – С. 36-43.

12. Падалка, І.М. Вона в віки майбутні йти повинна...: життя і творчість Лесі Українки: інтегрований урок / І.М. Падалка // Шкільний бібліотекар. – 2018. - № 5. – С. 12-15.

13. Радчук, В. Рудий Панько Миколи Гоголя в дівчачому люстерку Лесі Українки: конгеніальність тлумачки і звітність репортерів / Віталій Радчук // Дивослово. – 2017. - № 6. – С. 37-46.

14. Салига, Т. ...Прекрасна у своїй високій простоті...: Леся Українка в інтерпретації Євгена Маланюка:

до 120-річчя від дня народження поетеси / Тарас Салига // Літературна Україна. – 2017. - № 5 (2.02). – С. 6-7.

15. Сангаєвська, Н.Л. Леся Українка. «Сім струн» життєтворчості поетеси / Н.Л. Сангаєвська // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2018. - № 7-8. – С. 46-49.

16. Сімчук, О. Леся Українка і вередливий кобзарі: як починався український звукозапис / Олександр Сімчук // Літературна Україна. – 2-19. - № 27-28 (3.08). – С. 20.

17. Скупейко, Л. Тарас Шевченко у сприйнятті Лесі Українки: грані пізнання / Лукаш Скупейко // Дивослово. – 2018. - № 2. – С. 21-24.

Устами героїні «Лісова пісня» Л. Українка стверджує: *Ні я жива!*

*Я буду вічно жити!
Я в серці маю те,
що не вмирає!*

Життя Лесі Українки – це подвиг митця, один із тих подвигів, що підносять людину в очах сучасників, робить її незатьмареною зіркою в очах потомків.

Ольга ПРОКОПОВИЧ-ТКАЧЕНКО, директор Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей

Літературна Україна. – 2-19. - № 27-28 (3.08). – С. 20.

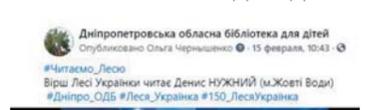
17. Скупейко, Л. Тарас Шевченко у сприйнятті Лесі Українки: грані пізнання / Лукаш Скупейко // Дивослово. – 2018. - № 2. – С. 21-24.

Устами героїні «Лісова пісня» Л. Українка стверджує: *Ні я жива!*

*Я буду вічно жити!
Я в серці маю те,
що не вмирає!*

Життя Лесі Українки – це подвиг митця, один із тих подвигів, що підносять людину в очах сучасників, робить її незатьмареною зіркою в очах потомків.

Ольга ПРОКОПОВИЧ-ТКАЧЕНКО, директор Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей

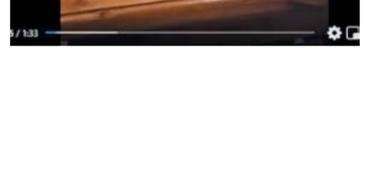

Літературна Україна. – 2-19. - № 27-28 (3.08). – С. 20.

17. Скупейко, Л. Тарас Шевченко у сприйнятті Лесі Українки: грані пізнання / Лукаш Скупейко // Дивослово. – 2018. - № 2. – С. 21-24.

Устами героїні «Лісова пісня» Л. Українка стверджує: *Ні я жива!*

*Я буду вічно жити!
Я в серці маю те,
що не вмирає!*

CONTRA SPREM SPERO!

Леся Українка

"Contra spem spero! (Без надії сподіваюсь!)"
Вірші Лесі Українки Муз. Олени Швець-Васіної

Помірно, шемливо

1. Геть-те ду-ми ви хма-ри о-
2. Ні, я хо-чу крізь сльо-зи смі-
сі-ні, про-ми-нуть мо-ло-ді-ті лі-
ва-тись, жи-ти хо-чу! Геть ду-ми сум-
ні! Жи-ти хо-чу! Геть ду-ми сум-ні, сум-
ні!
та? ні!
а tempo
А - а - а - а -

Гетьте, думи, ви, хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні!

Олена ШВЕЦЬ-ВАСІНА, член Асоціації композиторів Придніпров'я

Хто ВОНА?

До ювілею Лесі Українки Дніпропетровська обласна педагогічна газета «Джерело» спільно з Дніпровською бібліотекою-філіалом № 2 Дніпропетровської Централізованої системи публічних бібліотек для дорослих підготували **ВІДЕОПРОЄКТ «Хто ВОНА?»**

Посилання на проєкт – <https://www.facebook.com/gazetaDjerelo/posts/2862432400742277>

Редакція

Вікторина «Вона мені знайома із дитинства»

1. Яке справжнє ім'я Лесі Українки?

- а) Марія Олександрівна Вілінська
- б) Ольга Петрівна Драгоманова
- в) Лариса Петрівна Косач
- г) Людмила Олексіївна Василевська

2. Коли і де народилася Леся Українка?

- а) 27 листопада 1863 р., м. Гура-Гумора на Буковині
- б) 25 лютого 1871 р., м. Звягель (нині – Новоград-Волинський)
- в) 10 грудня 1833 р., маєток Скатерининське нинішнього с. Казаки Слєцького району Липецької області;
- г) 18 квітня 1860 р., м. Миколаїв нинішньої Львівської обл.

3. Під яким псевдонімом увійшла в історію української літератури мати Лесі Українки?

- а) Маруся Чурай
- б) Марко Вовчок
- в) Уляна Кравченко
- г) Олена Пчілка

Бібліотека № 2 Дніпровської Централізованої системи публічних бібліотек для дорослих спільно з Дніпропетровською обласною педагогічною газетою «Джерело» при Дніпровській академії неперервної освіти створили цей опитувальник до 150-річчя від Дня народження української письменниці Лесі Українки.

Пропонуємо нашим читачам перевірити свої знання й інтуїцію!

Посилання на онлайн-вікторину <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeYxLaUOpHVb5vIcS9OMajxV179dZ2bZkWP3A0zL9O-nWx0LA/viewform>

4. Хто справив найбільший вплив на формування світогляду Лесі Українки?

- а) Т.Г. Шевченко
- б) М.П. Драгоманов
- в) І.Я. Франко
- г) М.С. Грушевський

5. Де постійно проживала сім'я Лесі Українки від 1882 р.?

- а) у Києві
- б) у Луцьку

- в) у Ковелі
- г) у Колодяжному

6. Як називався перший вірш Лесі Українки?

- а) «До мого фортепіано»
- б) «Красо України, Подолля...»
- в) «Надія»
- г) «Contra spem spero!»

7. Коли з'явилась перша поетична збірка Лесі Українки «На крилах пісень»?

- а) 1893 р.
- б) 1899 р.
- в) 1902 р.
- г) 1910 р.

8. Вкажіть рік опублікування збірки лірики Лесі Українки «Думи і мрії»:

- а) 1893 р.
- б) 1899 р.
- в) 1902 р.
- г) 1913 р.

9. Коли Леся Українка опублікувала поетичну збірку «Відгуки»?

- а) 1893 р.
- б) 1899 р.
- в) 1902 р.
- г) 1905 р.

10. Який підручник написала для своїх молодших сестер Леся Українка у 1890 р.?

- а) «Історія української літератури»
- б) «Українська граматики до науки читання й писання»
- в) «Стародавня історія східних народів»
- г) читанка «Рідне слово».

Редакція дякує за співпрацю фахівцям Дніпровської академії неперервної освіти, Меморіального будинку-музею Д. Яворницького, гімназії № 6 м. Кам'янського, Чаплинської опорної школи, обласних бібліотек для молоді і для дітей, Дніпровської Централізованої системи публічних бібліотек для дорослих, Асоціації композиторів Придніпров'я.

ЗАСНОВНИК ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» – ПЕРВИННА ПРОФСПІЛКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КОМУНАЛЬНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ» ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Редакційна колегія:
В.М. ВАСИЛИНЕНКО, М.Г. ВАТКОВСЬКА,
Ю.М. МОГИЛА, О.В. ПОЛТОРАЦЬКИЙ, М.І. РОМАНЕНКО,
В.Г. СЕРЕДНЯ, В.В. СИЧЕНКО, Л.О. ШАПРАН
Редактор, фотокор, дизайн і верстка Н.О. АНТОНЕНКО

САЙТ ОБЛАСНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ
«ДЖЕРЕЛО»:
gdjerelo.jimdofree.com

Свідцтво про реєстрацію
ДП № 2244-982ПР від 24.01.2019.
Формат А3.

Адреса редакції:
49006, Дніпро, вул. Володимира
Антоновича, 70, Дніпровська
академія неперервної освіти.
Тел./факс: 732-47-61, 732-48-48.
E-mail: GDjerelo@ukr.net